

munem Petro cum aliis hominibus, habereque necessariam connexionem cum essentia hominis ut sic. At vero, loquendo de ipsa actuali inhaerentia seu sustentatione accidentis, etiam proprii, hæc semper convenit per se primo substantiæ individuae ac primæ. Atque ita risibilitas in re ipsa prius secundum rationem inhaeret Petro quam homini, quia sicut esse et agere, ita et recipere primo ac per se convenit singularibus et subsistentibus.

Sitne divisio analogica.

21. Sed quæres (quod etiam in fine tertiæ dubitationis tangebatur) an hic ordo, quo dicimus subsistere, vel substare primo convenire primis substantiis, sufficiens sit ad constituendam analogiam, ita ut substantia secunda solum analogice dicatur substantia. Communiter enim ita censetur, itaque opinatus est Albertus, in Prædicament., tractat. 1, cap. 3, quem secuti sunt Cajetanus et alii. Et ratio est, quia hæc proprietas, quæ est subsistere vel substare, per prius convenit primæ substantiæ, quam secundæ. Sed cum ostensum a nobis sit, hunc ordinem non esse realem, sed rationis tantum, probabilissimum est non sufficere ad constituendam analogiam. Præsertim quia non est necesse ut id, quod convenit uni ratione alterius, analogice conveniat, si vere ac proprie atque absolute illi conveniat; ut albedini, verbi gratia, convenit esse extensum ratione quantitatis, tamen non convenit analogice; sic ergo majori ratione, quamvis substantia secunda dicatur subsistere ratione primæ, nihilominus univoce dicitur subsistere vel substare. Præsertim cum illa ratio seu medium solum sit ratione distinctum; nam in re, sicut homo et Petrus idem sunt, ita æque subsistunt, vel substant.

22. Nisi forte quis dicat quod, licet illa natura, quæ est secunda substantia, ratione substrati sit proprie et univoce substantia, tamen formaliter, et ut secunda substantia est, est analogice substantia, quia ut sic neque subsistit, neque substat. Sed hoc non recte dicitur, nam si sermo sit de intentione seu relatione secundæ substantiæ, et hæc reduplicetur, cum dicitur *substantia ut secunda*, illa non solum non est substantia, sed neque est aliquid rei; esse ergo substantiam non dicitur de illa naturaratione intentionis, sed de illa quam nos concipimus sub tali intentione, seu relatione, et hanc dicimus esse vere ac pro-

prie et univoce substantiam, neque esse constituendam analogiam ob solam distinctionem seu habitudinem rationis, quamvis res sit parvi momenti. Sicut etiam secundum rationem nos concipimus essentialem rationem substantiæ per se primo convenire naturæ secundum se, et per illam individuam; eundemque ordinem apprehendimus in propriis passionibus, quantum ad necessariam connexionem, et tamen non propterea concipimus ibi aliquam rationem analogiæ; idem ergo erit in præsentibus. Item existere actu etiam convenit secundis substantiis per primas, seu in primis: tamen nullus dixit eis analogice convenire. Denique, nulla ratio veræ analogiæ hic reperitur, quia secunda substantia non dicitur substantia per proportionem seu habitudinem ad primam, sed quia per se est, seu non est in subjecto, ut Aristoteles dixit.

23. Quod ergo Aristoteles ait, primam substantiam esse maxime et propriissime substantiam, non est necesse intelligi de analogia, sed solum quia primo et per se illi convenit, etiam secundum conceptionem seu distinctionem rationis nostræ. Sicut etiam ait, inter secundas substantias species excedere genera: tamen non propterea intercedit analogia inter illa. Denique, si quis nihilominus contendat his rationibus probari quidem, ibi non intervenire analogiam, quæ in ipso esse rerum magis vel minus perfecto fundetur, nihilominus tamen intercedere analogiam secundum rationem, et primam nominis impositionem, non est cum illo contentiose agendum; nam vix potest in hoc esse quæstio de re, sed solum de impositione nominis substantiæ.

24. Ultimo inquiri hic potest, an hæc divisio locum habeat in solis substantiis compositis, vel etiam in simplicibus seu immaterialibus; nam fere omnes Græci putant in solis compositis substantiis habere locum. Sed hoc esse falsum, constabit ex disp. 35, ubi ostendemus substantias spirituales individuales contineri sub genere substantiæ.

25. Rursus dubitari potest an in sola integra substantia, vel etiam in partibus, materia, scilicet, et forma, prima et secunda substantia distingui possint. In qua re Simplicius, in Prædicam., cap. de Substant., refert cujusdam Boetii opinionem dicentis, rationem primæ substantiæ competere materiæ primæ et composito, non tamen formæ. Ratio ejus erat, quia illi et non huic conve-

nit definitio ab Aristotele data, scilicet: *Substantia prima est, quæ neque est in subjecto, neque dicitur de subjecto*. Et potest confirmari hæc opinio, quia materia prima et est subsistens et substans, tum formis substantialibus, tum etiam accidentibus. Forma autem est in subjecto, scilicet, in materia prima. Quæ ratio locum habet ad summum in formis materialibus; nam forma rationalis, cum non pendeat a materia, non potest dici esse in illa ut in subjecto. Simplicius vero addit, etiam formas materiales non esse in subjecto, quia illus solum dicitur esse in subjecto, quod ita inest, ut non sit pars; unde ipse indicat etiam formam substantialem posse habere rationem primæ substantiæ; nam Aristoteles, in Prædicamento substantiæ, dicit partes substantiæ esse substantias. At vero scriptores metaphysici absolute negant, materiæ, et formæ convenire intentionem universalis aut singularis, et consequenter negabunt in eis reperiri rationem primæ aut secundæ substantiæ, ut Soncinas, 7 Metaphys., quæst. 39. Cujus rationes omitto, quia solum pertinent ad modum loquendi.

26. Quæstio itaque præsens potest esse de nomine et de re. De re erit quæstio, an materia et forma contineantur aliquo modo in prædicamento substantiæ. Et in hoc erravit Boetius, si verum est quod Simplicius refert; nam omnino exclusit formam a ratione et prædicamento substantiæ, dicens esse qualitatem, vel aliquid hujusmodi, quod plane est contra Aristot., lib. 7 Metaph., cap. 3, et 2 de Anima, cap. 1, ubi distinguit substantiam in materiam, formam et compositum; et disp. 15 ostendimus, necessariam esse formam substantialem, quæ non sit accidens, et declaravimus in quo differat ejus informatio ab inhaerentia accidentis.

27. Quæstio autem fere de nomine erit, an divisio substantiæ in primam et secundam locum habeat tantum in composito, vel etiam in partibus. In qua dicendum est, loquendo simpliciter de substantia prima, et proportionaliter de secunda, solum dici de substantia completa, et quæ ponitur in recta linea prædicamentali; nam hæc divisio data est ad illam lineam constituendam, assignato veluti fundamento ejus, quod est prima substantia. Item, quia substantia completa, est quæ proprie subsistit, operatur et substat, et de qua proprie accidentia prædicantur. At vero, latius loquendo de substantia, non est dubium quin illa duo membra secundum quamdam

proportionalem participationem in materia et forma inveniantur; nam anima rationalis, verbi gratia, substantia est, et simpliciter dicta non est individua substantia et singularis. Unde, licet in subjecto non sit, de subjecto dicitur, puta de hac, vel illa anima rationali. Hæc autem anima ita est singularis, ut nec sit in subjecto, nec dicatur de subjecto; ergo, servata proportione, habet in ea locum eadem divisio. Atque idem est proportionaliter de materia, quæ sub ratione etiam universalis concipi potest, vel generica, vel specifica, et ut est hæc individua materia seu hoc corpus. Atque hoc certe satis indicavit Aristoteles in prædicamento substantiæ, ubi cum dixisset commune esse omni substantiæ in subjecto non esse, declarat, hoc etiam partibus substantiæ convenire, quoniam substantiæ sunt; subintelligit ergo, eo modo quo sunt substantiæ, posse etiam primas et secundas appellari. Denique idem est de intentione universalis et singularis, nam, licet ut sumuntur in linea recta prædicamentali, tantum sint in rebus completis, latius tamen et proportionaliter loquendo, etiam in partibus reperiuntur, ut ex communi modo concipiendi, prædicandi, et dividendi est per se evidens, et in superioribus etiam tactum est. Atque juxta hunc modum loquendi, prima et secunda substantia non solum de completa, sed etiam de incompleta, dici potest; verum quidem est, minus improprie tribui nomen primæ substantiæ, materiæ primæ, quam formis materialibus, quia materia subsistit aliquo modo; formæ autem materiales non subsistunt, ut infra videbimus. Omissis autem his impropriis locutionibus, ratio primæ substantiæ declaranda nobis est in substantiis completis, et in hoc sensu semper hac voce utemur. Obiter tamen explicabimus, qualiter in partibus substantiæ ejus ratio participetur.

DISPUTATIO XXXIV.

DE PRIMA SUBSTANTIA, SEU SUPPOSITO EJUSQUE A NATURA DISTINCTIONE.

Ex his, quæ in præcedenti disputatione diximus, fere omnia, quæ de substantiæ prædicamento Aristoteles ubique tradit, præter quædam pure dialectica, quæ de prædicationibus substantiarum secundarum de primis, in prædicamento substantiæ docet, quæ et difficultatem alicujus momenti non habent, et ut dixi, dialecticorum sunt propria. Quæ

vero ibidem disserit de tribus proprietatibus substantiæ, quæ aliquo modo reales sunt, videlicet, non habere contrarium, non suscipere magis aut minus, esseque contrariorum susceptivam, hæc (inquam) omnia aliis locis a nobis explicantur. Nam de duobus primis ac negativis proprietatibus disserimus infra, disp. 45 et 46, oppositas proprietates in qualitate declarando; et ibi etiam obiter attingimus quomodo idem sit susceptivum contrariorum; sed præcipue de hac re dictum est supra, disp. 14, tractando de causa materiali accidentium. Omissis ergo his omnibus, gravior nobis hoc loco suscipitur disputatio, et maxime propria hujus doctrinæ, et ad plura Theologiæ mysteria imprimis necessaria. In qua primo explicabimus terminos, deinde propriam suppositi rationem, et distinctionem ejus a natura declarabimus; ac tandem ad secundas substantias doctrinam applicabimus, communemque rationem ac coordinationem prædicamenti substantiæ concludemus.

SECTIO I.

Utrum prima substantia sit idem quod suppositum aut persona vel hypostasis.

1. Suppono sermonem esse de substantia creata, de qua est tota hæc disputatio. Nam de supposito et subsistentia in divina et increata natura, ex principiis mere naturalibus fere nihil dici potest, cum ex cognitione mysterii Trinitatis maxime pendeat. Diximus autem latius hac de re in 1 tom. tertiæ partis, disp. 11, ubi ostendimus, in divina natura non esse omnino idem secundum rationem, esse per se subsistens, et esse suppositum; nam datur in Deo natura per se subsistens, et communicabilis multis suppositis; de ratione autem suppositi est ut sit incommunicabile alteri supposito. Secus autem est in natura creata, ut ex dicendis constabit. Quia vero Theologiæ locutiones in hac materia lucem magnam afferre possunt ad intelligendos hos terminos in creaturis, ideo nonnulla breviter circa Deum supponenda sunt.

Explicatur usus harum vocum in rebus divinis.

2. Primo igitur statuendum est dari in Deo unam singularem substantiam communem secundum rem tribus personis, ratione cujus tres personæ consubstantiales dicuntur, et in hoc sensu in Concilio Nicæno definitum

est, Patrem et Filium esse *ὁμοῦσιον*, id est, ejusdem substantiæ; et in Symbolo Athanasii dicitur: *Non dividentes personas, neque substantiam separantes*, et ita loquuntur passim Concilia et sancti Patres¹. Non potest autem admitti, quod sit in Deo unum suppositum commune tribus personis, quia hoc esset confundere tres personas in unam personam vel hypostasim, quod est etiam contra fidei definitionem. Unde merito inter Theologos reprehenditur Cajetanus, quod aliquo modo admiserit unum suppositum commune tribus personis, quanquam non simpliciter, sed cum addito id dixerit, scilicet, suppositum incompletum, vel personam incompletam. Hæc enim locutio et Theologorum aures offendit, quia non solum inusitata est apud Patres, verum etiam ab eorum modo loquendi aliena. Et in rigore est falsa, quia ratio suppositi repugnat cum communicabilitate divinæ substantiæ, ut latius in prædicta disputatione contra Cajetanum disserui.

3. Nihilominus, etsi non ita certum sit, probabilius tamen ac verius existimamus, illam substantiam singularem, quæ communis est tribus personis, ut sic subsistentem esse ex se et essentialiter, habereque unam subsistentiam absolutam et essentialem tribus personis communem; hæc enim sententia communiter recepta est a Theologis utriusque scholæ D. Thom. et Scoti, et ab aliis etiam. Et modus ipse loquendi magnum fundamentum habet etiam in antiquis Patribus, dicentibus divinas personas habere unitatem in natura ex se subsistente, imo et in subsistentia naturæ, ut loquitur aliquando Hilarius², et indicat Agatho Papa³, juxta lectionem antiquiorem, quæ omnia cum multis aliis latius retuli in dicta disputatione 11.

4. Atque hinc fieri videtur concedi posse et debere Deum, seu hunc Deum, qui communis est tribus personis, esse primam substantiam, non ut dicitur a substando, sed ut rem singularem per se subsistentem significat, neque ut dicit relationem ad secundam, quomodo sola substantia prædicamentalis et finita, est prima substantia, sed ut dicit negationem prioris, et talem indicat seu describit substantiam, quæ per se primo habeat

¹ VI Synodus, act. 4, et 11; Concil. Tolet. XI; Brac. I, et Wormatiense, in confessionibus fidei, et alii Patres infra referendi.

² 7 de Trinit.

³ In VI Synod., act. 4.

per se esse, et non in aliquo, a quo in suo esse pendeat; hoc enim tantum propriissime significat prima substantia, atque hoc totum convenit divinæ essentiæ in solis absolutis et essentialibus præcise conceptæ, ut in citato loco probatum est. Quo tandem fit ut in Deo non sint omnino idem secundum rationem prima substantia et suppositum seu persona; nam prima substantia ut sic, non includit necessario incommunicabilitatem; sed solum quod sit per se subsistens, seu singularis, vel indivisa; suppositum vero addit incommunicabilitatem, et distinctionem ab aliis suppositis ejusdem naturæ, ut notavit D. Thom., quæst. 9 de Pot., art. 5, ad 13; et ideo, quamvis tres personæ non sint unum suppositum, possunt tamen dici una prima substantia, quia sunt una substantia completa et perfecta singularis, indivisa, ac per se subsistens. Dices: unaquæque persona est prima substantia, et proprie subjicitur huic Deo prædicatione, ut cum dicitur, Pater est hic Deus, et, Filius est hic Deus; ergo hic Deus est non est prima substantia, quia dicitur de subjecto, quod repugnat definitioni primæ substantiæ. Respondetur, hunc Deum non prædicari de divina persona ut de subjecto, id est, ut de inferiori quidditate, sed ut de habente eandem numero naturam, et ideo tam hic Deus, quam persona divina est prima substantia. Verum est, hanc locutionem sub nomine primæ substantiæ non esse adeo usitatam in antiquis Patribus; tamen quia, dum dicunt tres personas esse unam substantiam subsistentem, non loquuntur abstracte et confuse, sed de singulari substantia divinæ naturæ, in qua, quidquid est, essentialiter singulare est et indivisum, ideo æquivalens est illa locutio. Quanquam expediens sit, illam vocem primæ substantiæ, quoniam æquivoca esse potest, et pro supposito sumi, vel vitari in simili locutione, vel aliquid ei addere, quo æquivocatio auferatur, ut si dicamus, tres personas esse primam substantiam realiter communicabilem, vel aliquid hujusmodi.

5. Atque idem consulendum censerem de hac locutione: *In Deo est una subsistentia*, seu, *Tres personæ sunt una subsistentia*, quia hoc nomen, *subsistentia*, æquivocum est, et interdum accipitur in vi abstracti pro ratione subsistendi, etiam in Conciliis¹, interdum vero ac sæpissime in vi concreti pro re sub-

sistente, et hoc modo frequentissime sumitur pro supposito incommunicabiliter subsistente, quod græce *hypostasis* appellatur, atque ita latinus interpret Conciliorum, loco hujus vocis *hypostasis*, subsistentiam sæpissime vertit¹. Quapropter ex Scholasticis Capreol., in 1, dist. 26, art. 3, ad arg. Duarand. contra primam conclusionem, et ad arg. Aureol. contra tertiam conclusionem, admittit in Deo unum subsistere absolutum, non tamen unam subsistentiam absolutam, qui subsistentia includit incommunicabilitatem, non vero subsistere. Quod non videtur mihi adeo consequenter dictum, nam subsistentia a subsistendo dicta est. Unde omnis res, quæ per se subsistit, potest dici subsistentia, ut ait D. Thomas, q. 9 de Potent. art. 1, ad 4. Unde ambiguitas quæ est in voce *subsistentia*, potest etiam esse in verbo *subsistere*: igitur licet in Deo non sit una subsistentia absolute sumpta pro supposito, est tamen una subsistentia absolute sumpta pro re per se subsistente, etiamsi communicabiliter subsistat. Quam significationem vel expresse vel tacite explicare semper oportet, ne detur occasio vel suspicio erroris.

6. Denique idem censendum est de nomine substantiæ in plurali dicto, scilicet, in Deo sunt tres substantiæ, vel tres primæ substantiæ; est enim æquivocum hoc substantiæ nomen, et sæpe significat essentialiter, ut in prima sectione notavimus, et potest etiam significare suppositum, et maxime si addatur prima substantia, quia suppositum maxime per se subsistit. Unde in hac significatione admitti possunt tres substantiæ in Deo, non vero in priori. Et propter hanc æquivocationem vitandam multi ex antiquis Patribus negarunt hanc locutionem², ne viderentur Ario consentire, qui essentialiter in Trinitate multiplicabat, quo sensu dixit Hieronymus ad Damasum: *Quis audeat ore sacrilego tres substantias in Deo concedere?* Et ita D. Thom., 1 part., quæst. 30, art. 1, ad 1, dicit, juxta consuetudinem Ecclesiæ non esse absolute dicendas tres substantias, propter nominis æquivocationem; addendo vero aliquid quod determinet significationem, dici posse; ut si dicamus, *tres substantiæ incommunicabiles, seu relative*. Et hæc de divinis.

¹ V Synod., collat. 3; VI Synodus, act. 11; Conc. Ephes., can. 4.

² Lege Hil., l. de Syn. cont. Ari.; et Aug., 5 de Trinit., c. 8; Tert., lib. contra Prax., c. 12.

¹ VI Synod., act 11; VII Synodus, act. 3.

Explicantur dicti termini in rebus creatis.

7. Ex his ad creaturas descendendo, dicendum est primo, primam substantiam solum dici de substantia singulari, individua, ac per se subsistente. Probatur ex dictis sectione præcedenti; nam quod prima substantia dicat rem singularem et individua, constat tum ex divisione, in qua opponitur secundæ substantiæ, quæ species et genera complectitur, tum ex illa particula definitionis primæ substantiæ, scilicet, *quæ nec de subjecto dicitur*; nam per hanc particulam logicè descripsit Aristoteles substantiam singularem, quæ de nullo subjecto, vel supposito proprie ac per se prædicatur, propter singularitatem et incommunicabilitatem suam; propositio enim identica non est propria prædicatio. Denique illa particula, *prima*, prout includit negationem prioris in subsistendo, etiam secundum rationem, satis declarat primam substantiam debere esse singularem et individua. Quod vero prima substantia requirat etiam rem per se subsistentem, constat imprimis ex dictis in fine sectionis præcedentis, ubi ostendimus primam substantiam proprie dictam significare substantiam completam; nulla autem substantia singularis est completa, nisi subsistens sit. Item, teste Aristotele, prima substantia primo, præcipue ac maxime substantia dicitur; sed solum id quod subsistit, maxime ac propriissime substantia dicitur; ergo. Denique prima substantia est, quæ maxime subsistat, tum physice ac realiter, tum etiam logicè; sed hoc etiam proprie convenit rei singulari per se subsistenti; ergo sola prima substantia per se subsistens potest proprie dici prima substantia.

8. Ex quo colligitur, substantialem naturam prout in abstracto significatur, etiamsi singularis sit, ut hæc humanitas, seu Petreitas, non esse primam substantiam, quia nec significatur ut subsistens, nec revera est formaliter subsistens, ex vi ipsius naturæ singularis præcise sumptæ, ut infra ostendemus. Quin potius universaliter sequitur, substantiam, prout in creaturis significat præcise essentialiter, etiam substantialem et singularem, non esse primam substantiam, quia ex vi solius essentialitatis seu naturæ, etiam ut singularis et individua, non est completa substantia, neque subsistens. Quod fortasse vix posset intelligi aut credi intra limites naturalis luminis sistendo; ex sacro tamen Incarnationis

mysterio satis nobis manifestatum est, ut sequenti sectione latius declarabimus.

Prima substantia et suppositum in creaturis convertuntur.

9. Secundo dicendum est, primam substantiam et suppositum in creaturis reciproce dici, imo in re idem omnino esse. Probatur, quia in rebus creatis non potest esse natura substantialis singularis et individua communicabilis multis personis; est enim hoc proprium naturæ infinitæ. Multo ergo minus potest esse natura creata singularis et subsistens, et realiter communicabilis multis, quia cum subsistentia creaturæ sit naturæ ejus proportionata, si natura individua incommunicabilis est, etiam ejus subsistentia. Imo, ipsa subsistentia quodammodo est magis incommunicabilis, ut ex dicendis constabit. Sic igitur omnis prima substantia creata incommunicabilis est; omnis ergo prima substantia creata est suppositum. Et e contrario, etiam omne suppositum creatum est prima substantia; nam est substantia completa singularis, ac per se subsistens; dicuntur ergo hæc reciproce in creaturis. Quod autem sint idem re, constat, quia subsistentia creata ab intrinseco est incommunicabilis alicui personæ præter eam quam constituit, propter rationem dictam, quia est finita. Atque ita, dum constituit rem singularem subsistentem, constituit incommunicabilem; ergo dum constituit primam substantiam, constituit etiam suppositum; sunt ergo idem in rebus creatis prima substantia et suppositum.

10. Dices: quamvis natura creata singularis, sit naturaliter incommunicabilis multis personis, supernaturaliter tamen communicari potest, et in multis personis subsistere, juxta probabiliorum opinionem Theologorum, dicentium posse plures personas divinas eandem naturam creatam assumere; suppositum autem creatum omnino incommunicabile est, etiam de potentia absoluta; ergo saltem ob hanc causam non erunt omnino idem in creaturis prima substantia et suppositum. Respondetur negando consequentiam, quia, etiamsi una natura creata assumeretur a pluribus personis, illa non esset prima substantia, quia non esset subsistens, sed per assumptionem traheretur ad subsistendum; unde argumentum solum probat, in rebus creatis ita distingui naturam et primam substantiam, sicut naturam et suppositum, idemque argumentum sumi posset ex sola incar-

natione unius personæ, cui natura humana quodammodo communicatur, cum illi unitur, cui tamen non possit uniri prima substantia, vel suppositum creatum.

11. Dices rursus: sicut assumpta est natura sine personalitate et subsistentia creata, ita posset etiam assumi natura cum subsistentia et sine illa incommunicabilitate, quæ est de ratione suppositi; sic ergo natura assumpta esset subsistens, et consequenter prima substantia, et non esset suppositum, quia non esset incommunicabilis alicui supposito; ergo distinguuntur in creatura prima substantia et suppositum plus quam ratione, esto sint naturaliter conjuncta. Respondetur, assumptum esse prorsus impossibile propter duo. Primum est, quia subsistentia finita est incommunicabilis, ex hoc præcise quod finita est, et ex sua quasi essentiali vel specifica ratione; fieri autem non potest ut talis subsistentia maneat in rerum natura, quin sit finita et creata. Imo, fieri non potest ut conservetur in humanitate propria subsistentia, quin conservetur in eadem specie, imo eadem numero; incommunicabilitas autem talis subsistentiæ non est aliquid ei additum, sed est intrinseca et essentialis limitatio ejus, et ideo apertam contradictionem involvit, quod maneat talis subsistentia sine incommunicabilitate. Secunda ratio, quæ præcedentem magis declarat, est, quia duobus modis potest intelligi subsistentia realiter communicabilis supposito: uno modo, per intimam identitatem, et quasi inclusionem in re vel rebus quibus communicatur, et hic modus communicationis repugnat omnino subsistentiæ creatæ, quia est contra limitationem ejus; estque hic modus proprius subsistentiæ divinæ absolute; nam uni correlatiæ convenire non potest respectu alterius, propter oppositionem. Alio modo potest intelligi communicatio per aliquem modum unionis, et hoc modo omnis subsistentia, hoc ipso quod subsistentia est, incommunicabilis est alteri personæ, quia sic communicari involvit apertam contradictionem repugnantem ipsi rationi subsistentiæ, quæ essentialiter includit independentiam ab alio sustentante, seu subsistente, ut in sequentibus exponemus latius. Quia ergo natura creata non potest communicari vel assumi a persona increata per intimam identitatem, ut per se notum est, relinquatur ut solum assumi possit mediante aliquo modo unionis, et consequenter ut non possit assumi, quatenus subsistens est. Nullo ergo modo

fieri potest etiam per potentiam Dei absolutam, ut conservetur in re singularis substantia creata in ratione primæ substantiæ creatæ, id est, subsistentis creati, quin sit etiam suppositum creatum; sunt ergo hæc duo in re omnino idem. Dico autem semper *in ratione substantiæ creatæ*, quia, juxta probabilem opinionem, posset hic Deus assumere humanam naturam ad subsistentiam essentialiter præcise, et tunc ille homo esset prima substantia, quia esset singularis homo subsistens, et ut sic non esset persona, quia esset communicabilis tribus personis; tamen ille homo simpliciter non esset prima substantia creata, eadem ratione, qua Christus Dominus est persona creata, imo nec creatura, simpliciter loquendo.

12. Sed quæres an suppositum et prima substantia in rebus creatis distinguantur, saltem ratione. Respondeo, secundum rem conceptam proprie nec ratione distingui, quamvis secundum modum concipiendi aut explicandi aliquam proprietatem magis vel minus distincte aut confuse, possint distingui ratione ex parte concipientis. Declaratur, quia etiam secundum rationem non concipimus, per unam formam aut modum vel terminum constitui rem creatam in ratione primæ substantiæ, et per aliam in ratione suppositi, sed per eandem omnino, ut declaratum est. Illa vero res sub conceptu primæ substantiæ concipitur quidem sub ratione singulariter subsistentis, non tamen ita expresse sub ratione incommunicabilis; unde ille conceptus primæ substantiæ, si nil aliud addatur, de se abstrahit ab incommunicabilitate; si vero addatur quod creata sit, implicite quidem, et quasi materialiter dicitur ejus incommunicabilitas, non vero tam formaliter et expresse, sicut in nomine et ratione suppositi declaratur. Et in hoc consistit propria differentia inter Deum et creaturas, quia in Deo ita distinguitur ratione aliqua prima substantia a divinis suppositis, ut in Deo intelligatur aliqua substantia singularis et completa in tota sua ratione essentiali absque eo quod in suo conceptu essentiali incommunicabilitatem includat, quod est proprium Dei propter infinitatem ejus.

Quomodo comparetur persona ad suppositum, et primam substantiam.

13. Dico tertio: persona idem est quod prima substantia vel suppositum, solumque determinat illam rationem ad naturam intel-

lectualem seu rationalem. Sententia est communis Theologorum ex illa definitione Boetii, in lib. de Duabus naturis: *Persona est rationalis naturæ individua substantia*, id est, substantia prima talis naturæ, ut recte declarat D. Thom., 1 part., quæst. 29, art. 1 et 2. Unde frequenter dici solet, personam et suppositum differre quasi materialiter ex parte naturæ, non vero formaliter in ratione, et modo incommunicabiliter subsistendi. Quod quidem est verum quoad generalem rationem primæ substantiæ vel suppositi; tamen, quia intellectualis natura subsistentiam habet sibi proportionatam et altioris rationis ab inferioribus naturis, ideo dici potest persona differre a supposito etiam in ratione subsistendi, tanquam particulare a communi, seu tanquam dignissima species a communi genere. Non quod propria ratio generis et speciei in his reperiatur, sed proportionalis; nam intellectualis natura, si sit pure ac perfecte intellectualis, habet subsistentiam omnino immaterialem; si vero sit rationalis, simulque sensibilis ac corporea, vel etiam habet subsistentiam spiritualem, vel saltem compositam ex aliqua re materiali et spiritali, ut inferius declarabimus; hoc ergo modo differt persona a supposito in communi.

De hypostasi.

14. Dico quarto: hypostasis, juxta frequentiore hujus vocis usum, idem est quod suppositum, vel persona. Hæc assertio solum pendet ex notitia et significatione hujus vocis, *hypostasis*, quæ græca est, et varias habet significationes. Derivata enim est vox illa a verbo græco, ὑποστῆναι, vel ὑποσταῖν, cum propositione ὑπό, quod subesse, vel substare significare potest, unde hypostasis olim significabat id omne quod aliis subsidet, ut feces, vel materiam crassam, quæ in liquorum fundo subsidet, quomodo intelligi potest illud Psal. 68: *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia*, græce *hypostasis*, id est, et non est fundum in quo consistam. Significat deinde rei fundamentum, ut de fide ait Paul., ad Hebr. 11: *Est substantia rerum sperandarum*, græce, *hypostasis*, id est, fundamentum. Verum, quia subsistere proprie convenit substantiæ, et illa est quasi fundamentum omnium rei existentis, ideo hæc vox derivata est ad substantiam significandam, vel absolute, vel specialiter substantiam singularem, et incommunicabilem, ut notavit Damasc., in sua Dialect., c. 29. Unde, quia vox latina,

substantia, æquivoca est, et essentiam interdum significat, ideo interdum usurpata est illa vox ad essentiam significandam, ut notat Elias Cretensis, in orat. 23 Nazianz., § III idem præscribere, et constat ex Theodoro, lib. 2 Histor., c. 8. Et hac ratione, D. Hieronymus, citata epistola ad Damasum, recensabat tres hypostases in Trinitate concedere, quod etiam de Paulino refert Acacius, in epistol. ad Cyrill. Alexand. Jam vero ad tollendam hanc æquivocationem, tam usu Græcorum quam Latinorum, harum vocum significationes definitæ et distinctæ sunt. Substantialis enim natura, quatenus a supposito vel re vel ratione distinguitur, græce vocatur οὐσία, latine essentia. Substantia vero singulariter subsistens, et incommunicabilis aliis similibus substantiis, sicut latine dicitur suppositum et persona, ita græce vocatur hypostasis, unde sicut nos tres personas, ita Græci tres hypostases in Trinitate admittunt, et hoc modo levis discordia, quæ ob vocabulorum inopiam inter Catholicos Latinos et Græcos oriri coepit, cessavit, ut eleganter dixit Gregorius Nazianz., orat. 21, quæ est in laudem Athanasii, circa finem. Jam ergo communi usu, etiam Latinorum, vox hypostasis in hac ultima significatione fere semper usurpatur. Et interdum generaliter accipitur, ut significat rem subsistentem incommunicabiliter in quacumque natura, et ita idem significat quod suppositum, et hoc modo ait D. Thomas personam addere supra hypostasis, determinatam naturam, scilicet, rationalem, quæst. 9 de Potentia, art. 1, in fine corporis; aliquando vero, ut ibidem in solutione ad secundum addit, licet nomen hypostasis in græco ex proprietate sermonis significet individuum substantiam cujuscunque naturæ, ex usu loquentium significat individuum rationalis naturæ tantum. Sic igitur constat quomodo idem sit hypostasis quod persona, juxta varias significationes.

15. Addit vero ibidem D. Thomas, hypostasis et subsistentiam esse idem secundum rem, differre tamen ratione; eadem enim prima substantia, quatenus subsistit, dicitur subsistentia; quatenus vero, substat, dicitur hypostasis. Sed, quod ad nomen hypostasis attinet, licet fortasse ab illa habitudine inpositum sit, non tamen illam significat, imo nec semper in re significata illam requirit: divina enim personæ sunt propriissime hypostases, quamvis non substant. Imo, etiam quoad etymologiam, quamvis hypostasis d-

catur quasi *substans*, nihilominus dici potuit a subsistendo, nam, ut alibi dixit idem D. Thomas, subsistere dicitur aliquid in quantum est sub esse suo, non quod habeat esse in aliquo sicut in subjecto, sed quod, cum per se sit, et quasi in se sustentetur, ipsum sit quasi primum subjectum, seu fundamentum sui esse. Quod vero attinet ad nomen subsistentiæ, jam dictum est supra, si sumatur in vi abstracti, non significare ipsam rem subsistentem, sed rationem subsistendi, quæ si incommunicabilitatem includat, est etiam ratio constituens hypostasis; si vero sumatur in vi concreti, et incommunicabilis subsistentia sit, idem est quod hypostasis et suppositum. Alioqui, ex vi significationis et rationis significatæ latius patet subsistentia quam hypostasis, saltem in Deo, in quo potest esse subsistentia communicabilis; in creaturis vero convertuntur, et eodem modo inter se comparantur, quo prima substantia et suppositum, propter easdem rationes superius factas.

SECTIO II.

An in creaturis suppositum addat naturæ aliquid positivum reale, et ex natura rei distinctum ab illa.

1. Explicatis terminis, de re ipsa dicere oportet, et quod de supposito quærimus respectu naturæ seu essentiæ substantialis, intelligendum est de persona respectu naturæ rationalis, et de cæteris eadem proportionem, quibuscumque nominibus significantur.

Explicatur questionis titulus, et variae questiones proponuntur.

2. Ut autem questionis titulus distinctius intelligatur, advertendum est, essentiam substantiæ creatæ variis modis concipi ac significari posse, scilicet, in concreto et in abstracto, ut cum dicimus humanitatem esse essentiam Petri, aut hominem. Item in communi, ut in dictis exemplis, vel in singulari, ut cum dicitur hæc humanitas esse de essentia hujus hominis, Christi, verbi gratia. Item vel conceptu simplici et quasi confuso, ut cum species dicitur esse essentia individui, ut homo Petri, vel conceptu complexo et distincto, qui per definitionem declaratur, ut cum dicimus essentiam hominis esse animal rationale. Ex quibus concipiendi modis variae insurgunt comparationes et quæstiones. Prima est abstracti ad concretum in particulari et

singulari, ut quomodo distinguatur hic homo Petrus ab hac humanitate. Secunda est abstracti etiam ad concretum in communi, ut quomodo homo et humanitas distinguantur. Et similiter in cæteris prædicatis communibus cum eadem proportionem. Tertia, comparando essentiam in communi ad individuum et particulare, ut quomodo distinguatur homo a Petro seu hoc homine. Et posset etiam hæc comparatio per concreta et abstracta variari, comparando nimirum concretum commune ad singulare abstractum, ut hominem ad hanc humanitatem, vel e converso abstractum commune ad singulare concretum, ut humanitatem ad hunc hominem, vel abstractum ad abstractum, etc. Quarta comparatio fieri potest essentiæ distincte conceptæ ad id de quo concipitur, id est, definiti ad definitionem. Quo sensu existimant multi tractasse Aristotelem, in lib. 7 hujus operis, quæstionem illam, *an quod quid est, sit idem eo cujus est.*

3. Hæc ergo postrema comparatio aliena est a præsentem instituto, et quæstionem continet potius dialecticam quam metaphysicam, et communem tam accidentibus quam substantiis; eam tamen obiter attingemus et definiemus, sententiam Aristotelis explicantes. Rursus tertia comparatio propriam quæstionem continet de distinctione naturæ universalis ab individuis, quæ a nobis in superioribus tractata est, et eandem habet decisionem, sive concretum ad concretum, sive abstractum ad abstractum comparetur, id est, homo ad Petrum, vel humanitas ad hanc humanitatem. Alia vero duo membra hujus comparationis non addunt quæstionem novam, sed miscent duas primas cum hac tertia, et ideo illarum quæstionum definitio responsionem ad hæc omnia continebit. Prima ergo et secunda comparatio ad præsentem disputationem spectant; in prima vero maxime cernitur, et communiter tractatur ejus difficultas, ideoque de illa prius dicemus, et ex illa facile in fine totius disputationis alteram definiemus. Igitur naturæ nomine intelligimus singularem substantiam continentem integram et completam essentiam individui seu suppositi in abstracto sumptam, quæ a metaphysicis dici solet forma totius, ut est hæc humanitas constans ex hac anima, hoc corpore seu his carnibus et his ossibus. Quid autem nomine suppositi intelligatur, jam satis declaratum est.